

Bram Decroos

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

De Nijmeegse vragenlijst 90 (1982) kritisch doorgelicht

Lexicografie is een wetenschap van het haalbare, niet van het exhaustieve.

Dirk Geeraerts¹

Abstract

The REWO (short for 'het Permanent Overlegorgaan Regionale Woordenboeken' or The Permanent Consultative Body for Regional Dictionaries) is a collaborative project run by a number of Dutch and Belgian academic institutes and universities where traditional dialect vocabularies have been and continue to be registered and investigated. This project uses the questionnaire as a method to collect the data for the investigation.

Looking at the collected data for the questionnaire N 90 (1982), there are two remarkable observations:

- some questions (about concepts) yielded more material than others
- for some concepts in the questionnaire, the given data showed more lexical variation than for other concepts.

This article is a description of a critical inquiry into the possible influence of the specific formal characteristics of the questionnaire on the collected material.

On the one hand, 3 variable formal characteristics of the questionnaire were chosen as parameters for the investigation: the amount of suggestions within the question, the structure of the question (description, synonym, hyperonym,...) and the chronological place of the question within the form (begin, middle, ending). On the other hand, 3 variable semantic characteristics of the concepts themselves were chosen as parameters for the investigation: the grammatical value, the emotional value and the semantic field of the concept. Each variable was compared to the amount of material per question/concept on the one hand, and to the amount of lexical variants per concept on the other hand.

¹ Mondelinge medeling

There was no evidence found for the assumption that the formal characteristics of the questionnaire have an influence on the quantity or quality of the yielded data. In each case where there seemed to be an influence of that kind, there were primary influences on account of the semantic characteristics of the concept.

1. Inleiding

Sinds 1960 loopt aan de K.U. Leuven en de K.U. Nijmegen het samenwerkingsproject WBD, Woordenboek van de Brabantse Dialecten. Dit project kadert sinds 1989 in het REWO (afkorting voor 'Permanent Overlegorgaan REgionale WOordenboeken). Het REWO is een samenwerkingsverband tussen een aantal Nederlandse en Belgische wetenschappelijke instituten en universiteiten waar men de traditionele dialectwoordenschat registreert en bestudeert. Het REWO werd opgericht in 1989 als een overlegstructuur in de schoot van de Nederlandse Taalunie met als doel het uitwerken en uitvoeren van een concreet beleid, "gericht op het veilig stellen van de verdere totstandkoming van de drie onderscheiden woordenboeken" (zie *Nederlandse Taalunie. Publikatieblad III 4* (1990) : 94-99).

Voor dit project werden sinds 1960 vragenlijsten opgesteld en verzonden naar een vast en voor uitbreiding vatbaar netwerk van informanten.² De dialectenquêtes zijn van het 'directe' type, met hoofdzakelijk vragen zoals "(Hoe noemt u in het plaatselijke dialect:) de metselaar" (N 30, 1a). Deze methode doet een beroep op de introspectie van een groot aantal verschillende individuen. Leeftijd, sekse en sociale achtergrond van de informanten zijn variabel.

De schriftelijke enquête als materiaalverzamelingsmethode staat wetenschappelijk minder hoog aangeschreven dan de observatie van feitelijk, mondeling taalgebruik als methode, aangezien bewust nadenken over taal een vervormende werking kan hebben en de verzamelde gegevens met betrekking tot het taalgebruik daardoor kunnen afwijken van het reële taalgebruik (cfr. Geeraerts 1989 : 41-43). Daar het onmogelijk was binnen een redelijke tijdsspanne voor alle te behandelen begrippen in heel het Brabantse dialectgebied (de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant) het feitelijke taalgebruik te observeren, is destijds voor de schriftelijke enquêtering gekozen. Wel is een "mondeling moment" aan te duiden in de interactie tussen "zagsman" en "informant": de zagsman is degene

² De materiaalverzameling d.m.v. Nijmeegse vragenlijsten voor het Woordenboek van de Brabantse Dialecten en het Woordenboek van de Limburgse Dialecten werd in het begin van de jaren 1990 officieel afgesloten.

die de vragen (uit de lijst) stelt aan een informant en diens antwoorden noteert. Onderzoek met betrekking tot de mogelijke invloed van sociolinguïstische variabelen op de materiaalverzameling werd al gedaan (cfr. De Schutter (1980) en Goossens (1977)). Ook de verschillen tussen materiaalverzamelingsmethodes (introspectie, enquêtering, psychologisch experiment en observatie van feitelijk taalgebruik) werden al onderzocht (cfr. o.a. Geeraerts (1989)). In deze bijdrage wordt de potentiële invloed van de concrete formele eigenschappen van de enquête op het verzamelde materiaal van dichtbij onderzocht.

Het grootste gedeelte van de materiaalbasis voor aflevering 3,1, *Het gemeenschapsleven: maatschappelijk gedrag, school en onderwijs*, binnen Deel III, *Algemene Woordenschat*, van het Woordenboek van de Brabantse Dialecten, werd door middel van enquêtering samengesteld. In dat verzamelde dialectmateriaal zijn bepaalde lexicologische tendensen aan te wijzen, waarvoor op het eerste gezicht geen aanwijsbare verklaringen te vinden zijn. Meest opvallend is enerzijds de vaststelling dat er voor het ene begrip meer verzameld materiaal is dan voor het andere. Anderzijds kan vanuit onomasiologisch oogpunt vastgesteld worden dat de lexicale variatie bij bepaalde begrippen aanzienlijk groter is dan bij andere begrippen. In deze bijdrage wordt voor deze vaststellingen een verklaring gezocht. Daarbij wordt rekening gehouden met enerzijds methodologische en anderzijds lexicaal-semantic aspecten.³

2. Probleemstelling

2.1. Het corpus

Voor de afleveringen binnen sectie III, 3 *Gemeenschapsleven* is de “Nijmeegse” lijst 90 (N 90), opgesteld in 1982, een van de belangrijkste bronnen.⁴ Voor de aflevering 3,1, *Het gemeenschapsleven: maatschappelijk gedrag, school en onderwijs* (WBD) alleen al werden 178 vragen (ergo begrippen) geselecteerd uit N 90 (1982). De vragenlijst werd voor het Brabantse dialectgebied vanuit 131 plaatsen ingevuld teruggestuurd. Dat levert voor de 178 begrippen samen een corpus van 31821 dialectopgaves op. Deze materiaalverzameling vormt het basiscorpus voor deze studie.

³ Het gaat mij in dit artikel om een zuiver statistische benadering van één specifieke vragenlijst. De dialectologische literatuur over dit onderwerp, die zeer uitgebreid is, is buiten beschouwing gelaten. Ik wijs hierbij b.v. op Weijnen, A. (1966), *Nederlandse dialectkunde*. Van Gorcum, Assen (passim), en Niebaum, H. & J. Macha (1999), *Einführung in die Dialektologie des Deutschen*. In: *Germanistische Arbeitshefte* 37. Tübingen (zie hoofdstuk 2).

⁴ zie Bijlage

2.2. *Status quaestionis*

- a. Voor de ene vraag, het ene begrip zijn er meer opgaves dan voor de andere vraag, het andere begrip. Voor het ene concept is er veel dialectmateriaal, voor het andere weinig:
 - voor welke (soort) begrippen is er weinig, gemiddeld of veel materiaal ?
 - is er een invloed van de formele eigenschappen van de vragenlijst als materiaalverzamelingsinstrument op de kwantitatieve verschillen wat betreft opgaves per begrip ?
- b. Voor het ene begrip zijn er meer verschillende dialectwoorden dan voor het andere. Voor het ene concept is er veel lexicale variatie, voor het andere weinig:
 - voor welke (soort) begrippen is er weinig, gemiddeld of veel lexicale variatie ?
 - is er een invloed van de formele eigenschappen van de vragenlijst als materiaalverzamelingsinstrument op de kwantitatieve verschillen wat betreft lexicale varianten per begrip ?

2.3. *Parameters en correlaties*

Met het oog op het vinden van correlaties worden enerzijds het aantal opgaves per begrip en anderzijds het aantal lexicale varianten per begrip getoetst aan een zestal parameters.

Het gemiddelde aantal opgaves per begrip voor de 178 onderzochte begrippen is 174. Begrippen met minder dan 174 opgaves, worden begrippen met “weinig” opgaves genoemd. Meer dan 174 opgaves per begrip noemen we “veel”.

Het gemiddelde aantal lexicale varianten per begrip voor de 178 onderzochte begrippen is 13. Minder dan 13 lexicale varianten voor een begrip wordt “weinig” genoemd. Meer dan 13 lexicale varianten noemen we “veel”.

Parameters i)-iii) hebben betrekking op de aard van de enquêtering (methodologisch), parameters iv)-vi) houden verband met de aard van de begrippen (lexicaal-semantic):

i) de kwantiteit van “suggesties” voor lexicale variatie in de vraagstelling.

In de Nijmeegse vragenlijsten worden op het einde van de eigenlijke vraagstelling vaak tussen vierkante haken enkele dialectwoorden of lexicale varianten (als antwoord) gesuggereerd,⁵ bij voorbeeld:

⁵ De suggesties die daar gedaan worden, gaan terug op een preliminair onderzoek

(1) N 90, 6: zich voortbewegen in of op een voertuig [rijden, varen].

Een vraag is of het aantal suggesties de kwantiteit van de opgaves enerzijds en de kwantiteit van de lexicale varianten anderzijds al of niet beïnvloedt.

ii) de vorm van de vraagstelling:

In N 90 heeft de vraag meestal de vorm van een omschrijving of definitie (zie voorbeeld (1)). Daarnaast komen ook synoniemvragen voor (zie (2)). Soms wordt expliciet gevraagd naar de “naam voor” het concept (zie (3)). Voorbeeld (4) is een voorbeeld van de “soorten”-vraag. Die komt in het onderzochte materiaal slechts één keer voor.

(1) N 90, 6: zich voortbewegen in of op een voertuig [rijden, varen].

(2) N 90, 43: een spoorwagen [wagon, cabine]

(3) N 90,11: de algemene naam voor een constructie op wielen die geduwd of getrokken wordt of door een motor voortbewogen wordt en die bedoeld is om personen of goederen te vervoeren [voertuig, voiture]

(4) N 90, 175: welke verschillende soldaten onderscheidt u [piot, zandhaas, kalkvreter]

De vraag is of de vorm van de vraagstelling invloed heeft op de kwantiteit van opgaves of lexicale varianten per begrip.

iii) de “gevorderdheid” in de lijst:

Is het mogelijk dat de plaats van de vraag in de lijst (eerste bladzijde, derde bladzijde, laatste bladzijde,...) een invloed heeft op het al dan niet beantwoorden van de vraag of op het introspectievermogen van de informant?

De vragen met vraagnummer kleiner dan 100 worden tot het “begin” van de lijst gerekend. Vraagnummers groter dan of gelijk aan 100 en kleiner dan of gelijk aan 200 worden tot het “midden” van de lijst gerekend. Vragen 226-228 en 231-236 behoren tot het “einde” van de lijst.

iv) de grammaticale waarde van het begrip:

Heeft het feit dat het begrip een substantief, werkwoord of adjectief is, invloed op de kwantiteit van de opgaves of varianten voor dat begrip?

van Corry Frissen i.v.m. de rubricering van de begrippen voor WBD (1979) (zie ook Van Keymeulen (1992)). Dit preliminaire onderzoek gebeurde op basis van lokale woordenboeken van plaatsen in Noord-Brabant, dus niet op basis van lokale woordenboeken verspreid over het volledige Brabantse onderzoeksgebied.

v) de emotieve betekeniswaarde van het begrip:

Is er een verschil in kwantiteit van opgaves en varianten tussen begrippen met een neutrale, pejoratieve en/of melioratieve betekeniswaarde?

vi) het semantische veld waartoe het begrip behoort:

De 178 geselecteerde begrippen uit N 90 kunnen op basis van hun semantische verwantschap ingedeeld worden in 3 grote groepen. De 3 groepen stemmen overeen met 3 betekenisvelden:

- vervoer en communicatie: vragen 6-7, 10-12, 14-15, 17-18. 25-60, 63-65, 67-77 en 79-92 (in totaal 73 vragen)

- maatschappelijke organisatie: vragen 94-95 en 97-189 (totaal van 96)

- onderwijs: vragen 226-228 en 231-236 (in totaal: 9).

3. Onderzoek

3.1. De aard van de enquêtering

i) de kwantiteit van "suggesties" voor lexicale variatie in de vraagstelling

a) In de eerste plaats werd onderzocht of er een verband is tussen het aantal suggesties in de vraagstelling en het aantal opgaves per begrip. Vastgesteld kan worden dat wanneer er in de vraagstelling veel (8) suggesties gedaan worden (nl. voor het begrip 'postbode', N 90, 84), de hoeveelheid opgaves hoog is (238). Er kan niet gesteld worden dat weinig suggesties (0-3) heel weinig opgaves opleveren; de vraag zonder suggesties levert zelfs veel opgaves op. Vragen met 0 à 3 suggesties in de vraagstelling leveren nu eens weinig (b.v. 28), dan weer gemiddeld, dan weer veel (b.v. 264) opgaves op. Vragen met 4 à 7 suggesties leveren nooit heel weinig opgaves op (minimum 127), altijd gemiddeld tot veel.

aantal suggesties	minimum en maximum aantal opgaves
0	182
1	57 - 209
2	28 - 237
3	60 - 264
4	127 - 234
5	193 - 237
6	163 - 273
7	168 - 242
8	238

b) In de tweede plaats werd het verband tussen het aantal suggesties in de vraagstelling en het aantal lexicale varianten per begrip onderzocht. Vragen met 1 tot 5 suggesties en vragen met 7 suggesties leveren nu eens weinig,

dan weer gemiddeld, dan weer veel varianten op. Enkel bij vragen met 6 suggesties kan vastgesteld worden dat het aantal lexicale varianten voor de bevraagde begrippen hoog is. De vraag zonder suggesties levert heel veel lexicale varianten op. De vraag met 8 suggesties levert weinig varianten op.

aantal suggesties	minimum en maximum aantal varianten
0	40
1	2 - 38
2	1 - 36
3	3 - 50
4	3 - 35
5	6 - 25
6	14 - 29
7	11 - 25
8	9

Het aantal suggesties in de vraagstelling lijkt over het algemeen weinig invloed te hebben op de hoeveelheid opgaves en lexicale varianten per begrip.

ii) *de vorm van de vraagstelling:*

a) De gemiddelde hoeveelheid opgaves per begrip voor de 178 onderzochte vragen is 174. Wanneer het geheel van 178 vragen ingedeeld wordt in groepen op basis van de vorm van de vraagstelling, en per groep het gemiddelde aantal opgaves per begrip wordt berekend, krijgt men het volgende beeld te zien:

vorm vraagstelling (aantal gevallen)	gemiddelde aantal opgaves
synoniemvraag (14)	171
vraag door omschrijving, definitie (160)	174
“naam voor”-vraag (3)	185
“soorten”-vraag (1)	264

Synoniemvragen en vragen door omschrijving leveren een hoeveelheid opgaves op die gelijk is aan of in de buurt zit van het gemiddelde voor alle vragen samen. De “soorten”-vraag levert heel veel materiaal op. Aangezien hier niet de vraag gesteld wordt naar een dialectwoord of dialectwoorden voor één bepaald begrip, maar wel gevraagd wordt of de informant verschillende hyponiemen (*piot, zandhaas, vliegenier...*) van een begrip (*soldaat*) kent, is het te verwachten dat de hoeveelheid opgaves zal stijgen. Opvallend is dat er een stijging te zien is in de hoeveelheid opgaves

bij vragen die beginnen als “Kent u in uw dialect de naam voor...”. Voor deze stijging is tot hiertoe geen verklaring te geven.

b) De gemiddelde hoeveelheid lexicale varianten per begrip voor de 178 onderzochte vragen is 13. Bij gemiddeldeberekening van de lexicale variatie binnen de 4 hierboven beschreven groepen krijgt men dit beeld te zien:

vorm vraagstelling (aantal gevallen)	gemiddelde aantal varianten
synoniemvraag (14)	13
vraag door omschrijving, definitie (160)	12
“naam voor”-vraag (3)	21
“soorten”-vraag (1)	50

Synoniemvragen en vragen door definiëring hebben een gemiddeld aantal lexicale varianten dat in de buurt zit van het algemene gemiddelde. Het grote aantal lexicale varianten bij de “soorten”-vraag is te verklaren vanuit de aard van de vraagstelling, nl. een vraag naar (zoveel mogelijk) hyponiemen. Ook op het vlak van de lexicale variatie is een opvallende stijging waar te nemen bij de “naam voor”-vragen. Hiervoor is tot hiertoe geen verklaring te geven.

iii) de “gevorderdheid” in de vragenlijst:

a) De gemiddelde hoeveelheid opgaves per begrip aan het begin van de vragenlijst zit boven de gemiddelde hoeveelheid opgaves in het algemeen. In het midden van de vragenlijst is een duidelijke daling in het gemiddelde aan te wijzen. Naar het einde van de enquête is dan weer een grote stijging te zien, waarbij het gemiddelde aantal opgaves ver boven het algemene gemiddelde uitschiet:

gevorderdheid (aantal gevallen)	gemiddelde aantal opgaves
begin (79)	183
midden (90)	165
einde (9)	192

De hoeveelheid opgaves per begrip zou gecorreleerd kunnen worden aan de inspanning die de informant levert om de vraag te beantwoorden. Aan het begin van een vragenlijst van 4 à 6 bladzijden zijn de oplettendheid, de concentratie en de goede wil van de informant nog optimaal. Het lijkt erop dat de informant in het midden van de vragenlijst wat moe of lui wordt en vlugger een vraag onbeantwoord laat. Aan het einde van de vragenlijst - vooral op de laatste bladzijde, die zichtbaar is wanneer de vragenlijst na

invullen toegevouwen wordt - lijkt het erop dat de informant in een laatste krachtsinspanning alle vragen beantwoordt, al was het maar om een goede indruk te wekken bij de lexicografen die straks de lijst in handen krijgen. Wel dient opgemerkt dat de sterke stijging, die, zoals hierboven in de tabel te zien is, zelfs voor een hoger gemiddelde zorgt dan het gemiddelde aan het begin van de vragenlijst, wat onverwacht is. Beïnvloeding van de parameter “semantisch veld” is hier niet uitgesloten: de onderzochte begrippen aan het einde van de vragenlijst behoren immers alle tot het betekenisveld ‘onderwijs’ (zie blz. 10).

b) Het gemiddelde aantal varianten per begrip kan misschien beïnvloed worden door het introspectievermogen van de informant. Het introspectievermogen zou op zijn beurt kunnen variëren naargelang de “gevorderdheid” in de lijst. De data:

gevorderdheid (aantal gevallen)	gemiddelde aantal varianten
begin (79)	12
midden (90)	14
einde (9)	9

Aan het begin van de vragenlijst wordt voor de opgevraagde begrippen een gemiddelde van 12 lexicaal varianten opgegeven, een gemiddelde dat net onder het algemene gemiddelde voor alle 178 begrippen ligt. In het midden van de vragenlijst is een gemiddelde te zien dat net boven het algemene gemiddelde ligt, en op het einde van de lijst is een significante daling aan te duiden.

Het lijkt erop dat het introspectievermogen van de informanten aan het begin van de lijst als het ware moet opwarmen om in het midden van de lijst een hoogtepunt te bereiken. Aan het einde van de vragenlijst lijkt het erop dat vermoeidheid het introspectievermogen van de informant parten speelt.

3.2. De aard van de begrippen

iv) de grammaticale waarde van de begrippen:

a) Wanneer de begrippen gegroepeerd worden naargelang hun grammaticale waarde, wordt duidelijk dat er minder opgaves zijn bij werkwoorden of adjectieven:

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

grammaticale waarde (aantal gevallen)	gemiddelde aantal opgaves
substantieven (148)	176
werkwoorden (29)	160
adjectief (1)	161

b) Er is meer lexicale variatie bij werkwoorden dan bij substantieven:

grammaticale waarde (aantal gevallen)	gemiddelde aantal varianten
substantieven (148)	12
werkwoorden (29)	15
adjectief (1)	4

Het extreem lage aantal lexicale varianten bij het enige adjectief in de onderzochte 178 begrippen (“schuldig”, N 90, 151) is opvallend en mag niet veralgemeend worden. Uit een steekproef met een 65-tal vragen uit de Nijmeegse vragenlijst N 89 (met 4 adjectieven) blijkt dat de gemiddelde hoeveelheid lexicale varianten bij adjectieven inderdaad lager is dan het algemene gemiddelde en het gemiddelde van substantieven en werkwoorden, maar niet zo veel lager als het onderzoek met het materiaal uit N 90 (met 1 adjectief) laat vermoeden:

grammaticale waarde (aantal gevallen)	gemiddelde aantal varianten
N 89 (64)	16
substantieven (35)	14
werkwoorden (25)	18
adjectief (4)	11

v) *de emotieve betekeniswaarde van de begrippen:*

a) De 178 begrippen kunnen gegroepeerd worden naargelang de emotieve waarde die deel uitmaakt van hun betekenis. Bepaalde begrippen hebben duidelijk een neutrale emotieve betekeniswaarde. Andere begrippen hebben een uitgesproken pejoratieve connotatie. Begrippen met een onbetwistbare melioratieve betekeniswaarde werden niet aangetroffen. Wel zijn er begrippen aan te duiden die ofwel neutraal, ofwel pejoratief aanvoeld kunnen worden (b.v. N 90, 124: “belasting”), begrippen die ofwel een pejoratief, ofwel een melioratief betekenismoment in zich dragen (b.v. N 90, 103: “vooraanstaand persoon, hoge piet”), en begrippen die ofwel als neutraal, ofwel als pejoratief, ofwel als melioratief aanvoeld kunnen worden (b.v. N 90, 136: “arresteren”), al naargelang het perspectief van de spreker of de hoorder.

Wanneer de 178 begrippen in deze 5 groepen onderverdeeld worden en de gemiddelde hoeveelheid opgaves berekend wordt, ontstaat dit beeld:

emotieve betekeniswaarde (aantal gevallen)	gemiddelde aantal opgaves
neutr (125)	174
neutr/pej (30)	174
pej (18)	176
pej/melio (1)	(87)
neutr/pej/melio (4)	176

Op basis van deze gegevens kan het volgende vastgesteld worden: als er een pejoratieve gevoelswaarde aan een begrip verbonden is (of kan worden), dan is er een lichte stijging te zien in het gemiddelde van de kwantiteit van opgaves voor dat begrip (tegenover het algemene gemiddelde en tegenover het gemiddelde van begrippen met een neutrale of melioratieve emotieve betekeniswaarde).⁶

b) Wanneer dezelfde berekening gemaakt wordt, maar dan voor de kwantiteit van de lexicale varianten per begrip, is het volgende te zien:

emotieve betekeniswaarde (aantal gevallen)	gemiddelde aantal varianten
neutr (125)	11
neutr/pej (30)	15
pej (18)	17
pej/melio (1)	(38)
neutr/pej/melio (4)	14

Hier kan gesteld worden: als er een pejoratieve gevoelswaarde aan een begrip verbonden is (of kan worden), dan is er een duidelijke stijging in het gemiddelde van de hoeveelheid lexicale varianten voor dat begrip (tegenover het algemene gemiddelde en tegenover het gemiddelde van begrippen met een neutrale of melioratieve emotieve betekeniswaarde).

vi) het verschil tussen de semantische velden waartoe de begrippen behoren:

a) Een vergelijking van de gemiddelde hoeveelheid opgaves per begrip tussen begrippen uit verschillende betekenisvelden geeft het volgende resultaat:

semantisch veld	gemiddelde aantal opgaves
1: vervoer en communicatie (73)	180
2: maatschappelijke organisatie (96)	168
3: school en onderwijs (9)	192

⁶ De enige uitzondering hierop is het eenmalige voorkomen van een begrip dat ofwel een pejoratieve, ofwel een melioratieve connotatie heeft. Om dit punt verder te onderzoeken is er meer materiaal nodig voor begrippen met een dergelijke emotieve betekeniswaarde.

Voor 'school en onderwijs' ligt de gemiddelde hoeveelheid opgaves hoog boven het algemene gemiddelde en boven de gemiddelden voor semantisch veld 1 en 2. 'Vervoer en communicatie' zit ook boven het algemene gemiddelde. Voor de begrippen die in semantisch veld 2 'maatschappelijke organisatie' vallen, is er gemiddeld minder dialectmateriaal.

Een verklaring voor deze verschillen is te vinden in de mate waarin de informanten vertrouwd zijn met bepaalde begrippen in de vragenlijst, ze dagelijks gebruiken of niet. Voor semantisch veld 3 kan gesteld worden dat verreweg iedereen (anno 1982) dagelijks te maken heeft (gehad) met de school en het onderwijs. Wanneer we de begrippen concreet bekijken ("internaat", "onderwijzeres", "schoolhoofd", "leraar", "leerling", "speelplaats", "meetlat", "punaise" en "afbeelding") kan gesteld worden dat iedereen met alle begrippen ($9/9 = 100\%$) dagelijks geconfronteerd werd of wordt. In semantisch veld 1 zitten ook een groot aantal begrippen waarmee men dagelijks geconfronteerd wordt en waarmee men dus heel vertrouwd is (b.v. "voertuig", "openbare weg", "postbode", "telefoon",...) ($45/73 = 61,5\%$). In semantisch veld 2 zijn er relatief minder begrippen aan te duiden die dagelijks gehanteerd worden ($50/93 = 52\%$).

b) Een vergelijking van het gemiddelde aantal lexicale varianten per begrip tussen begrippen uit verschillende semantische velden leidt tot dit beeld:

semantisch veld	gemiddelde aantal varianten
1: vervoer en communicatie (73)	12
2: maatschappelijke organisatie (96)	14
3: school en onderwijs (9)	9

Het gemiddelde aantal lexicale varianten in semantisch veld 1 en semantisch veld 2 schommelt rond het algemene gemiddelde: dat van semantisch veld 1 is iets lager, dat van semantisch veld 2 iets hoger. Bij de begrippen binnen semantisch veld 3 is de gemiddelde hoeveelheid lexicale varianten duidelijk lager dan het algemene gemiddelde en dan de gemiddelden van semantisch veld 1 en 2.

Het lijkt erop dat er voor begrippen waarmee men heel erg vertrouwd is, voor begrippen die dagelijks gehanteerd worden, minder lexicale varianten bestaan. Er is voor begrippen die iedereen kent, als het ware één (of een paar) algemene term(en) die iedereen kent.

4. Conclusie

Uit de verzamelde gegevens en de berekeningen blijkt dat bepaalde formele aspecten van de vragenlijst als materiaalverzamelingsmethode een invloed kunnen hebben op de waarde en de kwantiteit van de materiaalverzameling. Zo werd na onderzoek vastgesteld dat de invloed van het aantal gesuggereerde lexicale varianten op de hoeveelheid dialectmateriaal en op de lexicale variatie per begrip miniem te noemen is (cfr. (i) blz. 5-6). Er is geen duidelijk verband aan te tonen tussen de hoeveelheid suggesties en het aantal opgaves en varianten.

Bij het onderzoek naar de globale vorm van de vraagstelling blijkt dat die vorm bij de synoniemvraag en de vraag door omschrijving, die samen het grootste deel uitmaken van de vragen, de kwantiteit van opgaves en lexicale varianten niet beïnvloedt. Dat de “soorten”-vraag heel veel materiaal en een grote lexicale variatie oplevert, werd al verklaard (blz. 6 (ii)) vanuit de aard van de vraagstelling: hier wordt niet naar dialectwoorden gevraagd voor één enkel begrip; hier wordt naar zo veel mogelijk synoniemen gevraagd van een bepaald begrip.

Het meest opmerkelijk is de vaststelling dat bij de 3 vragen waar expliciet naar de “naam” voor het begrip in kwestie gevraagd wordt (N 90, 11 “voertuig”, 159 “schurk” en 171 “soldaten in het algemeen”), er een duidelijk aanwijsbare stijging is in de gemiddelde kwantiteit van opgaves en lexicale varianten. De verklaring voor die stijging is m.i. niet meteen te zoeken in de vorm van de vraagstelling, daar die enkel een formele explicitering inhoudt van de vraag door omschrijving (“Kent u in uw dialect een naam voor/ Hoe noemt u in uw dialect soldaten in het algemeen ?” ≈ “Soldaten in het algemeen ?”), maar in de inherente semantische, en in dit geval grammaticale waarde van de begrippen in kwestie. Het gaat hier in de 3 gevallen om begrippen met substantiefwaarde. Het gemiddelde is m.a.w. berekend op een groep gevallen zonder werkwoorden of adjectieven. Op blz. 8 (iv) werd vastgesteld dat de gemiddelde kwantiteit van opgaves afneemt bij begrippen die een werkwoords- of adjectiefwaarde hebben, en dat de gemiddelde lexicale variatie afneemt bij begrippen met een adjectiefwaarde. Dat de gemiddelde hoeveelheid opgaves en lexicale varianten bij de 3 gevallen met “naam voor”-vraag groter is dan het gemiddelde voor alle 178 onderzochte begrippen en dan het gemiddelde voor de andere groepen, waarin wel werkwoorden en adjectieven voorkomen, is dan ook te verwachten.

Nog een verklaring⁷ voor deze stijging is te vinden in het feit dat de bevroegde begrippen in kwestie alle drie (“voertuig”, “schurk”, “soldaten in het algemeen”) algemene aanduidingen en hyperoniemen zijn. Daardoor zijn de informanten geneigd om in hun antwoord naast het hyperoniem (dat misschien als “wat te algemeen” aangevoeld wordt) ook hyponiemen op te geven, ook al wordt daar in de vraagstelling niet om gevraagd. Op die manier zal het aantal opgaves en het aantal lexicale varianten voor deze begrippen ook gevoelig stijgen. De “naam voor”-vragen nemen hier wegens de aard van de bevroegde begrippen (nl. hyperoniemen) een plaats in tussen de synoniem-vragen en de soorten- (of hyponiemen-)vragen.

Al bij al kan besloten worden dat de vorm van de vraagstelling voor de 178 onderzochte begrippen nauwelijks tot geen invloed heeft op de waarde en de kwantiteit van het verzamelde materiaal, maar dat eerder de inherente karakteristieken van de bevroegde begrippen een rol spelen.

Op het methodologische vlak werd tenslotte nog onderzocht of de lengte van de vragenlijst (in dit geval N 90) een invloed heeft op de kwantiteit en waarde van de materiaalverzameling. M.a.w., zijn de vragenlijsten die opgesteld werden voor het WBD- project niet te lang? Speelt de lengte van de enquête de concentratie en de ‘goodwill’ van de informant niet te veel parten? Wordt het introspectievermogen van de informant niet te hard op de proef gesteld?

Uit de data blijkt dat het gemiddelde aantal opgaves per begrip aan het begin van de lijst hoger ligt dan het algemene gemiddelde, dat er in het midden van de lijst een afname te zien is, en dat aan het einde van de lijst de gemiddelde hoeveelheid opgaves per begrip sterk toeneemt. De lexicale variatie per begrip piekt in het midden van de lijst. Aan het begin is er een aanloop naar die piek te zien, aan het einde van de lijst een sterke afname. Voor beide bevindingen werden al mogelijke verklaringen geformuleerd op blz. 7-8 (iii).

Het lijkt er dus op dat een lange vragenlijst zoals N 90 een invloed heeft op de hoeveelheid vragen die de informant beantwoordt of oningevuld laat, en op de waarde van het verzamelde materiaal per begrip. Dit zou een belangrijke tekortkoming inhouden voor de enquêtering als materiaalverzamelingsmethode in de Nijmeegse traditie en een aanzienlijke kritiek kunnen vormen op de kwaliteit van de woordenboeken, aangezien ongelijkwaardig materiaal (kwantitatief en kwalitatief) bij de verwerking en het redigeren tot woordenboektekst als gelijkwaardig materiaal behandeld

⁷ Met dank aan M. Ooms voor de ingeving.

wordt. Zijn de vragenlijsten te lang? Misschien, maar de hierboven besproken onderzoeksresultaten en daaruit getrokken conclusies zijn daartoe niet de directe aanleiding.

Het spreekt voor zich dat kortere vragenlijsten de concentratie, de goede wil en het introspectievermogen van de informant minder op de proef stellen dan langere vragenlijsten. Maar de schommelingen in gemiddelde kwantiteit van opgaves en lexicale varianten per begrip, die schijnbaar door de gevorderdheid in de lijst beïnvloed worden, duiden niet per se op een ongelijkwaardigheid van het verzamelde materiaal per begrip, wanneer blijkt dat de parameter “verschil in semantische velden” voor bijna 100% overlapt met de parameter “gevorderdheid in de lijst” en daardoor de interpretatie van de onderzoeksgegevens danig verstoort.

Het grootste deel van de begrippen die tot het “begin” van de lijst gerekend worden, valt binnen semantisch veld 1 “vervoer en communicatie”. Tot het begin van de lijst worden daarnaast nog 6 begrippen gerekend die vallen binnen semantisch veld 2 “maatschappelijke organisatie”. De groep begrippen die tot het “midden” van de lijst gerekend worden, valt helemaal in semantisch veld 2 “maatschappelijke organisatie”. De 9 begrippen die in het kader van de 178 onderzochte begrippen het “einde” van de lijst uitmaken, vallen alle in semantisch veld 3 “school en onderwijs”.

Op blz. 10 werd al een verklaring geboden voor het feit dat de begrippen in semantisch veld 3 heel veel opgaves, de begrippen in semantisch veld 1 veel opgaves en de begrippen in semantisch veld 2 minder opgaves opleveren. Deze kwantitatieve schommelingen lopen volkomen parallel met de schommelingen die blijken uit het onderzoek naar de “gevorderdheid” in de lijst. Enkel lijkt het m.i. zo dat de inherente eigenschap van een begrip, in dit geval het semantische veld waartoe een begrip behoort, meer invloed heeft op het resultaat van gemeenschappelijke introspectie bij een groot aantal individuen, dan de plaats van de vraagstelling betreffende dat begrip in een vragenlijst. Daar komt nog bij dat de sterke toename van opgaves op het einde van de lijst ook beïnvloed wordt door een andere inherente eigenschap van die 9 begrippen. Ze hebben namelijk alle 9 substantiefwaarde.

Ook wat betreft het gemiddelde aan lexicale variatie is er een volmaakte parallellie te zien tussen de onderzoeksresultaten van de groep begrippen die op basis van parameter (iii) enerzijds en parameter (vi) anderzijds samengesteld zijn. Op blz. 11 werd voor de kwantitatieve schommelingen wat betreft lexicale variatie tussen de verschillende semantische velden een voor de hand liggende verklaring gegeven. Daar komt nog bij dat ook hier nog een extra parameter invloed gehad kan hebben op de onderzoeksresultaten:

de sterke afname van lexicale varianten voor de “eindgroep” kan enerzijds te maken hebben met het feit dat vrijwel iedereen heel vertrouwd is met de begrippen en ze vaak hanteert/gehanteerd heeft, maar ook met het feit dat er nauwelijks enige pejoratieve connotatie (inherente betekeniswaarde) vasthangt aan de 9 begrippen in de “eindgroep”. Uit het onderzoek naar de emotieve betekeniswaarde blijkt dat de lexicale variatie bij begrippen met een pejoratieve connotatie duidelijk hoger ligt dan bij begrippen zonder pejoratieve gevoelswaarde.

De invloed van de inherente semantische waarde van een begrip, hier geïllustreerd aan de hand van parameter (vi) (semantisch veld) en in de marge parameters (iv)(grammaticale waarde) en (v)(emotieve betekeniswaarde), beïnvloedt hier het onderzoek met betrekking tot de plaats van het begrip in de lijst. Er is m.a.w. geen bewijs geleverd voor de thesist dat het verzamelde materiaal per begrip ongelijkwaardig zou zijn als resultaat van een beïnvloeding door de plaats van het begrip in de lijst of de lengte van de lijst überhaupt. Het is veeleer de inherente betekeniswaarde die van begrip tot begrip verschilt en op die manier ongelijke hoeveelheden opgaves en lexicale varianten oplevert.

Bibliografie

DE SCHUTTER, G.

(1980) Dialektonderzoek en het probleem van de informanten. In: *Taal en tongval: tijdschrift voor dialectologie*, 32. Michiels, Tongeren.

GEERAERTS, D.

(1989) Wat er in een woord zit. *Facetten van de lexicale semantiek*. Peeters, Leuven.

GOOSSENS, J.

(1977) *Inleiding tot de Nederlandse Dialectologie*. Wolters, Groningen.

NEDERLANDSE TAALUNIE. PUBLIKATIEBLAD III 4 (1990).

VAN KEYMEULEN, J.

(1992) *De algemene woordenschat in de grote dialectwoordenboeken (WBD, WLD, WVD). Een methodologische reflectie*. Proefschrift, 3 delen, R.U.G.

Brabants woordenboek - Limburgs woordenboek

Dialectenvragenlijst No. 90

**van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde van de
Katholieke Universiteit**

- 1 dikke, vettige damp of rook [walm, kwalm, blaak, zwalm, galm, dwalm]
- 2 de plank waarover gegolfd zink geslagen is, waarop men vuil goed wast
[roffel, roefel, wasbord]
- 3 ineen gedraaide vezels [van katoen, zijde of andere stof] tot een aanmerkelijke
lengte dun uitgesponnen [draad, vadem]
- 4 het grasveld waarop men wasgoed te bleken legt [bleek, dries, groes]
- 5 een schutting of omheining van steen [schans, schrans, beer]
- 6 zich voortbewegen in of op een voertuig [rijden, varen]
- 7 woest, wild rijden [rossen, rotsen]
- 8 een af te leggen afstand korter maken door een rechte weg te nemen [richten]
- 9 met paard en kar van het midden van de weg naar rechts wijken [afzetten]
- 10 zachtjes schokken in of op een voertuig op een hobbelige weeg [botteren, bottelen]
- 11 de algemene naam voor een constructie op wielen die geduwd of getrokken wordt
of door een motor voortbewogen wordt en die bedoeld is om personen of goederen
te vervoeren [voertuig, voiture]
- 12 [voertuigen, rijwielen enz.] in een garage of bewaarplaats zetten
[stallen, stationeren, garen]
- 13 het smeermiddel dat hoofdzakelijk uit vet bestaat en dat bedoeld is om voertuigen
beter te laten lopen [smeer, ruut]
- 14 een bestuurbaar voertuig op 3 of meer wielen, voortbewogen door een zich daarin
bevindende motor, meestal gedreven door benzine [auto, wagen, kar, tuffer]
- 15 op een fiets rijden [fietsen, wieleren]
- 16 het achterwiel van een fiets [riks]
- 17 een vierwielig, geheel gesloten rijtuig, door een of meer paarden getrokken
[koets, toegerij, toekoets]
- 18 een reiswagen in geregelde dienst voor het vervoer van passagiers [postkoets,
post, postkaars, diligence]
- 19 een huurrijtuig [fiaker]
- 20 een licht, hoog tweewielig rijtuig met een kap [sjees]
- 21 een licht, vierwielig rijtuig [caleche, kales]
- 22 een vierwielig rijtuig voor vier personen met afzonderlijke beweegbare voor- en
achterkap [landauer]
- 23 een grote open wagen met dwarsbanken [bankwagen, sjarban, jan-plezier]
- 24 de woonwagen van kermisklanten [karrakiekast, brak]
- 25 het bovenstuk van een rijtuig [imperiaal]
- 26 het onderstuk van een rijtuig [trein]

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

- 27 een grote auto voor goederenvervoer [vrachtwagen, camion]
- 28 de persoon die het paard van een trekschuit leidt [ketser]
- 29 een grote, doorgaande weg, een openbare straatweg [baan, grootbaan, steenweg, kasseiweg klinkerd, klinkweg]
- 30 een grote, brede weg [dijk, heerbaan, heerstraat]
- 31 een verharde weg [klinkerd, kunstweg, kalsij, kalseide]
- 32 een weg aan met beide zijden een of meer rijen bomen [dreef, dreeft, laan, laning, lei]
- 33 een doodlopende weg [cul-de-sac, keerweg]
- 34 een weg tussen twee sloten [dijk]
- 35 een weggetje gemaakt door de voetstappen van mensen of dieren [zandbaan, pad, weg, weggel, wegeling]
- 36 de plaats waar een weg door een beek of een riviertje gaat, de plaats waar die beek doorwaadbaar is [voorde, voord]
- 37 een weg die niet de hoofdverbinding vormt [bijweg, remel]
- 38 een hellend oplopende weg om op een dijk, een brug enz. te kunnen komen [april, opweg, opril, stoep, aprel]
- 39 een hellende weg waarlangs men een brug, een dijk enz. kan verlaten [afrit, afging, afrij]
- 40 een plank, bord, enz. met de richting van de weg, de afstand enz. [hand, handwijzer, wegwijzer]
- 41 een weg met rails waarover men wagens die mechanisch voortbewogen worden, laat lopen voor het vervoer van personen en goederen [spoorweg, route, ijzerenweg]
- 42 en reeks spoorwagens die door een locomotief tegelijk worden voortgetrokken [trein, vaporeur, avaporeur]
- 43 een spoorwagen [wagon, cabine]
- 44 een bagagewagen bij een trein [fourgon, bak]
- 45 de staven waarop een trein loopt [rails, riels, riggels]
- 46 de houten, stalen of gewapend betonnen dwarsbalk waarop de rails bevestigd zijn [biels, biel]
- 47 de plaats van aankomst en vertrek van treinen [station, statie, halte]
- 48 het plaatsbewijs voor de bus, trein, tram [kaartje, coupon]
- 49 de plaats waar men een spoorweg kan oversteken [overweg, bareel]
- 50 een brug die bestaat uit losse planken [vlonder, vonder, til, tilling, kwaak, vondel]
- 51 een drijvende brug [ponton]
- 52 de waterdoorgang onder een weg [duiker, heul, geul, schoor]
- 53 de in en dwars over een water opgeworpen wal die dient om het water te keren, de stroom te leiden of te verdelen [dam, menuët]
- 54 een kunstmatige, gegraven, tamelijk brede waterweg [vaart, kanaal]
- 55 de inrichting waardoor twee wateren naar believen gescheiden of met elkaar in verbinding gebracht kunnen worden [sluis, erk, sas]
- 56 het ophijsbare deel van een sluis [schoft]
- 57 de persoon die belast is met het toezicht op en het gebruik van een sluis, vooral van schutsluizen [sasmeester, sluismeester, sasser, sassener]
- 58 een ringkanaal rondom bijv. een vesting; een kanaal met langs de oevers huizen [gracht, wijert, rui, wal]
- 59 een klein open vaartuig met riemen of zeil voortbewogen [boot, schuit]

Bram Decroos

- 60 een kleine, zeer sterke stoom- of motorboot die andere vaartuigen op sleeptouw neemt [sleeptboot, sleper, toogboot]
- 61 het bootje van een koopman te water [parlevinker, ventjager]
- 62 voorttrekken van een trekschuit [jagen]
- 63 het vaartuig dat dient om voertuigen, personen enz. over een rivier te voeren [pont, veer, pomp, overzet, overzetter, overlaat, vlot]
- 64 door middel van roeiriemen een vaartuig voortbewegen [roeien, riemen]
- 65 het gereedschap om een vaartuig voort te roeien [riem, roeiriem, roeispaan, spaan]
- 66 een baggermolen die zand opzuigt en door een buis ver weg perst [opper, zandzui-ger, zuiger]
- 67 een schip gebouwd en uitgerust om in de oorlog gebruikt te worden [manwaar]
- 68 een lange smalle vlag [wimpel, vleugel]
- 69 water uit een boot werpen door middel van een hoosvat [hosen, baliën]
- 70 elk vast merk [boei of iets dergelijks] dat een schipper het vaarwater aanwijst [baken, baak]
- 71 de bemanning van een schip [bemanning, équipage]
- 72 de walkant langs een vaarwater of haven waaraan de schepen kunnen aanleggen, laden en lossen [kade, kaai, ka, lossing]
- 73 het toestel waarmee men kan vliegen [vliegtuig, vliegmaschine, vlieger]
- 74 het grote, effen terrein met verharde banen van waaraf vliegtuigen kunnen opstijgen en waar zij weer kunnen landen [vliegveld, vliegplein]
- 75 een ballon die kan opstijgen met een mand eronder om personen te vervoeren [ballon, luchtbal, luchtbol, luchtschip]
- 76 het gaan van een plaats naar een andere, meestal met een of ander vervoermiddel (reis)
- 77 een reis ondernemen [reizen, pelgrinnen]
- 78 op reis gegaan zijn [te mantij zijn]
- 79 rondreizen [pendelen, de navet doen]
- 80 een persoon die te voet gaat [voetganger, voetreiziger, voeteerder]
- 81 de afstand afgelegd te paard, per fiets, per auto of op de schaats [tocht, rit]
- 82 Het voorwerp van leer, stof, riet om goederen mee op reis te nemen [koffer, valies]
- 83 het identiteitsbewijs door de regering aan een onderdaan verstrekt met het oog op een reis naar het buitenland [paspoort, pas]
- 84 de persoon die de post bezorgt [bode, postbode, fak, fakteur, briefdrager, postknecht, postloper, post]
- 85 de omslag voor brieven [enveloppe, brievenzak, zakje]
- 86 de kaart waarop men tegen lager tarief dan voor brieven correspondentie kan voeren [briefkaart, brievenkaart, postkaart, kaartbrief]
- 87 een briefkaart waarop aan een zijde een afbeelding is afgedrukt [prentbriefkaart, zichtkaart, kaartbrief]
- 88 het rechthoekige gekleurd stukje papier dat men op brieven etc. plakt om daarmee de port te betalen [postzegel, kopje, tember, zegel]
- 89 een per telegraaf overgebracht bericht [telegram, draadbericht]
- 90 een radio-ontvangtoestel [radio]
- 91 het toestel om de menselijke stem over te brengen [telefoon]
- 92 het kleine vertrek van waaruit men kan telefoneren [telefooncel, cel]
- 93 het centrum van het dorp [dorpskom, dorp, singel, rink, baroniet, plaats]
- 94 een klein dorpje zonder kerk [gehucht, bijval, uithoek]

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

- 95a iemand die naast ons woont [naoer, buur, buurman]
95b alle bureu samen [geburen, gebuur]
96 buurman zijn van iemand [noberen, geburen]
97 het deel van een stad of dorp waarvan de bewoners elkaar goed kennen [buurt, gebuurt, geburen, naoberschap]
98 het wettelijk hoofd/de vertegenwoordiger van een gemeente [burgemeester, burger, burgemeester]
99 het door de gemeenteraad gekozen lid van het dagelijks bestuur van een gemeente [wethouder, schepen]
100 het hoofd van de secretarie [administratie] van een gemeente [griffier, secretaris, sikkeltaris, sik]
101 het korte schriftelijke verslag van hetgeen behandeld is in een vergadering [notulen, nouten]
102 de plaats waar gemeentelijke aankondigingen etc. opgehangen worden [gebooi]
103 een persoon van veel betekenis in een plaats [peris]
104 de persoon die in een stad of dorp gemeentelijke berichtgeving mondeling bekend maakt [stadsomroeper, belleman]
105 onbetaalde arbeid verrichten aan de openbare wegen [karweien, botten]
106 een instelling voor het verplegen van krankzinnigen [zothuis, gek[ken]huis, fermerie]
107 een instelling waar bedelaars worden opgenomen en verzorgd [kaloentjes, kalonie, kalennis]
108 een instelling waar oude mensen kunnen wonen en/of verzorgd worden [oude-mannenhuis, pekenshuis]
109 de instelling die zich tot doel stelt arme mensen te ondersteunen [arme, armekom-mer, grootvaal, armbestuur]
110 een smalle, armoedige straat [slop, straatje, steeg, gats]
111 een groot plein in het midden van een dorp [bist, biest, aries]
112 het plein in een stad of dorp waar markt gehouden wordt [mert, marktveld]
113 de gemeenteheide [aard]
114 het stelsel van buizen waardoor drinkwater naar huizen geleid wordt [lei]
115 een geul langs de weg waarlangs afvalwater kan wegstromen
116 het stelsel van buizen en kanalen voor het afvoeren van vuil water [riool, geul, grip]
117 de plaats waar vuilnis gestort mag worden [stort]
118 de buis van soepele stof waardoor het water van een brandspuit geleid wordt [ader, darm]
119 de koperen buis aan de slang van de brandspuit [lent]
120 zijn stem uitbrengen bij verkiezingen [stemmen, doppen]
121 opnieuw stemmen als er bij de eerste stemming geen beslissing valt [balloteren]
122 de officiële vertegenwoordiger van de koningin [koning] in een provincie [commissaris, gouverneur]
123 het laten afstempelen door een werkloze van een formulier als bewijs dat hij geen regelmatige arbeid verricht heeft [doppen, stempelen]
124 de verplichting tot het betalen van een geldelijke bijdrage in de lasten van de overheid [tijns, cijns, belasting, taks]
125 het biljet waarop vermeld staat hoeveel belasting iemand moet betalen [lastenbrief, brandbrief, binnenboek]

- 126 de belasting op etenswaren [accijns]
127 de belasting die slechts voor één gemeente of stad geldt [octrooi, binnenboek, gemeentelasten]
128 de beambte die tol [bijv. bij een brug] in ontvangst moet nemen [brierman, commies, tolbaas, tolgaarder]
129 de boom waarmee de weg kan worden afgesloten op de plaats waar men tol moet betalen [barrier, brier]
130 een agent van politie [linkert, agent]
131 een agent van de rijksveldwacht [die zorgt voor de handhaving van de orde op he platteland] [rijks, schabeletter, champetter, pandoer, garde, vörster]
132 een lid van het militaire politiekorps [gendarm, harenmutsel, pakkeman, marechaus-see, massee]
133 iemand een boete opleggen [kalangeren, kallizeren, noemren, opboeten, schutten, opkalken, beboeten]
134 iemand in hechtenis nemen [bekommeren, arresteren]
135 het geschreven woordelijke verslag van de toedracht van een overtreding [proces-verbaal, daas, nummer]
136 een dief bij het stelen verrassen [betrappen, attraperen]
137 alle naspeuringen in een zaak [onderzoek, visitatie]
138 rechtspreken [rechten]
139 het laagste rechtscollege, bevoegd tot kennisneming van kleine burgerlijke zaken en tot berechting van overtredingen [kantongerecht, tribunaal]
140 de scheiding tussen twee rechtsgebieden [ree, reen]
141 de ambtenaar bij de rechtbank die belast is met de dienst op de terechtzittingen, het doen van aanzeggingen [bijv. van belastingschuld enz. [vorster, deurwaarder]
142 de zitting van een rechterlijk college waarin een overtreding of misdrijf onderzocht wordt, en waarin een uitspraak gedaan wordt [kwerel, audiëntie, proces, ordenantie]
143 de mededeling aan een verdachte of getuige dat hij op een bepaald tijdstip voor de rechter moet verschijnen [dagvaarding, dagement]
144 iemand laten weten dat hij voor de rechter moet verschijnen [ontbieden, pressen]
145 iemand die voor de rechter een verklaring aflegt over te bewijzen feiten [toon, getuige]
146 de verklaring die men als getuige aflegt over een persoon of een zaak [toon, getuige, getuigenis]
147 iemand ondervragen in een zaak voor de rechter [verhoren, overhoren, onderhoren]
148 de eis van de aanklager over de op te leggen straf [ticht]
149 een overtreding of misdrijf bekend maken aan de overheid [aangeven, verklikken, verklappen]
150 heimelijk een overtreding of misdrijf aangeven [bij de overheid] [klikken, verklikken, paanderdragen, klikspanen]
151 schuld hebbend aan een overtreding of misdrijf [schuldig, plichtig]
152 ontvangen geld stiekem achterhouden [seminariën, taken]
153 min of meer onschuldige kindergrap [bate(n), bake(n)]
154 samenspannen met iemand [heulen, houden]
155 verboden goederen, of goederen waarover rechten betaald moeten worden heimelijk over de grens brengen [lörzen, maroderen, smokkelen]
156 een rover die zich in en achter struiken verbergt om vandaaruit de voorbijgangers te overvallen [binder, baanstroper, struikrover]

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

- 157 een dief die op behendige, listige wijze te werk gaat [gauwdief, schelm]
158 een gewelddadige schurk [bandiet, schobbert, schobbejak, deugniet, boelmaker]
159 de algemene naam voor iemand die zich schuldig maakt aan een of ander misdrijf
[strop, beest, priek, galgenaas]
160 het in beslag nemen van goederen bijv. als uitvoering van een vonnis
[beslag, kommer]
161 een geldstraf [boete, kore, amende]
162 de gevangenis [cachot, nor, partoet, speentje, grawoel, ren]
163 de boei waarmee handen geboeid worden [paternoster, handboei]
164 een op de rug sluitend jasje met lange mouwen om in razernij verkerende
krankzinnigen het gebruik van hun armen te ontnemen [dwangbuis, zotkapootje]
165 een aantal takjes tot een bosje bij elkaar gebonden als strafwerktuig
[roe, gips, gisp, roei]
166 harde, gedroogde, holle spier of pektouw of touw met knopen als strafwerktuig
[looiepees, pezerik, bullepees]
167 de gelegaliseerde kaart waaruit iemands identiteit blijkt [identiteitsbewijs,
indentie-bewijs, eenzelvigheidsbewijs]
168 het bewijs van identiteit en toestemming om in het buitenland te mogen reizen
[paspoort, pas]
169 de foto zoals op paspoorten en dergelijke legitimatiepapieren moet worden
aangebracht [tiptopje]
170 de lijn die het gebied van een staat aangeeft [grens, linie, reem]
171 algemene naam voor soldaten [volk, soldatenvolk, soldaterij]
172 zijn militaire dienst vervullen [opmoeten, binnenmoeten]
173 iemand die in dienst gaat in plaats van een ander [remplaçant]
174 iemand die voor militaire dienst geloot heeft [loteling, lotter]
175 welke verschillende soldaten onderscheidt u [piot, zandhaas, kalkvreter]
176 een soldaat die net in dienst is [rekrut, groentje, schacht]
177 een aantal manschappen die een deel van een leger vormen [klocht, troep]
178 een bord waarop een wapen [bijv. van een legeronderdeel] geschilderd is
[schild, wapie]
179 een fles die men op mars meeneemt om er onderweg uit te kunnen drinken
[veldfles, bobbelke]
180 een voorwerp dat bestemd is om iemand letsel toe te brengen of zich ermee te
verdedigen [wapen, wapie]
181 een draagbaar vuurwapen bestemd om door één persoon met twee handen bediend
te worden, ongeveer 1 à 1 1/2 meter lang [geweer, bunkje]
182 licht ontbrandbaar, ontplofbaar mengsel dat o.a. gebruikt wordt voor het afschieten
van vuurwapens [buskruit, kruit, poeder]
183 de taak om de kazerne te bewaken [vigilantie, wacht, faction]
184 zonder verlof zijn post verlaten [poffen, op de pof gaan, op zijn smoel afkomen]
185 scherp kijken naar en richten op het doel dat men wil raken met een vuurwapen
[mikken, mieren, aanleggen]
186 de strijd tusseen twee of meer volken, vorsten of staten [oorlog, krijg]
187 in de oorlog omkomen [sneven, sneuvelen]
188 de aarden wal rondom een stad of gracht [vesting, vest]
189 als buit meenemen [pluimen, plunderen]
190 een rondzwerfende toneelgroep die overal voorstellingen geeft [spelleke]

Bram Decroos

- 191 de goedkoopste rang in een schouwburg [uilekot]
192 een voorstelling door een toneelgroep [spel]
193 een kort toneelstuk waarin een komisch geval uit het dagelijks leven op grappige wijze wordt behandeld [klucht, knod, stop, grauw]
194 de voorstelling waarin de rollen niet gespeeld worden door mensen maar door marionetten [poesjenellespel]
195 de ruimte waar marionettenvoorstellingen gegeven worden [poesjenellekelder, poesje]
196 de muziek die te horen is op kermissen [spel]
197 het lawaai dat gemaakt wordt met potten, pannen, ketels etc. en dat bij wijze van volksjustitie gemaakt wordt voor de deur van personen die zich misdragen hebbe in de ogen van hun dorpsgenoten [blekalbade, belmarkt]
198 het instrument in de vorm van een U-vormig omgebogen stalen stang waarmee men een onveranderlijke toon voortbrengt die geschikt is om instrumenten te stemmen [toonijzer, stemvork]
199 een muziekkorps dat bestaat uit koperen blaasinstrumenten en slagwerk [fanfare, fanfaar, muziek]
200 de leider van een orkest of koor [dirigent, muziekmeester]
201 iemand die een muziekinstrument bespeelt of muziek componeert [musicus, muzikant]
202 het zingen van kinderen [gelots]
203 een lied dat in de kersttijd veel gezonden wordt [leis, kerstliedje]
204 kerstliederen zingen [leisen]
205 het geheel van zuiver gestemde klokken die door een klavier bespeeld kunnen worden [klokkenspel, beiaard, carillon]
206 een instrument waarmee muziek gemaakt kan worden [instrument, muziekje]
207 het muziekinstrument dat bestaat uit een houten kast met klankgaten en een hals waarop 4 snaren zijn gespannen en dat bespeeld wordt met behulp van een strijkstok [viool, fiool, tremp]
208 het koperen blaasinstrument met een schetterende, doordringende toon [trompet, toet]
209 het blaasinstrument zonder ventielen, met een zachte toon [hoorn, waldhoorn]
210 het blaasinstrument dat bestaat uit een leren zak waarin de speler lucht blaast die hij dan door druk met de arm in een soort schalmei met toongaten blaast; andere schalmeien aan de zak blijven dezelfde toon geven [doedelzak, doerelzak, moemelzak]
211 het cilindervormige slaginstrument, bespannen met kalfsvel, dat met behulp van twee stokken wordt bespeeld [trommel, trom]
212 een grote rom [trombol]
213 een grote rom met bekkens [djingel]
214 het muziekinstrument dat bestaat uit twee koperen schijven met leren handvaten, die tegen elkaar geslagen worden [bekkens, schellen]
215 de twee bolletjes van hout of ivoor die men aan de vingers bindt en tegen elkaar slaat [klepperkens, klepper, castagnetten]
216 iemand die een draaiorgel bespeelt [orgeldraaier, liereman]
217 een draaiorgel dat op de rug gedragen wordt [lier]
218 het mondstuk van een muziekinstrument [ammezuur, hap]
219 op de vingers fluiten [schuffelen]

De enquête als materiaalverzamelingsmethode

- 220 een fluitje gemaakt uit de holle stengel van een paardebloem [fiepertje]
221 allerlei namen voor kinderfluitjes; geef ook aan waarvan ze gemaakt zijn en hoe ze heten [nachttegaal, blaasje, feep, moemel, noen]
222 een fluitje met een stalen veer die uitrolt als op het fluitje geblazen wordt [tromp]
223 het muziekinstrument dat langs de mond op en neer bewogen wordt en waarop geluid gemaakt kan worden door blazen en zuigen [fiep, moelfiep, noeneke, mondharmonika, muziek]
224 een muziekinstrument van opgerolde schors [toethoren, schalmei, waldhoren, fop, neppen, schermenei]
225 een tent waarin allerlei artiesten optreden zoals clowns, dresseurs met hun dieren, akrobaten etc. [circus, sirk, paardenspel, hittenspel]
226 een dunne rechte lat met een maatverdeling om er lijnen langs te trekken [liniaal, linie, regel, regelet]
227 een klein metalen stiftje met grote platte kop voor het vastzetten van tekeningen etc. [tetske, punaise]
228 een plaatje, prentje, afbeelding [beeldeke]
229 iemand die uit steen beelden maakt [beeldsteker, beeldhouwer, beeldenpikker]
230 het theater waarin men films vertoont [cimma, cinema]
231 een school waar de leerlingen tevens voeding en huisvesting ontvangen [kostschool, pensioonaat, interntaat]
232 een vrouwelijke leerkracht aan een lagere school (basisschool) [meesteres, tietepoot, metres, meesterse]
233 het hoofd van een lagere school [bovenmeester, bovenkoster]
234 een leerkracht aan een instelling voor voortgezet onderwijs [magister, leraar, regent, leer]
235 de persoon [meestal een kind] dat onderwijs krijgt [leerder, leer]
236 de plaats voor of bij de school waar de leerlingen voor of na de schooltijd en tijdens de pauzes verblijven [cour, speelplaats]
237 een vrouw die werkt met toverij en die daardoor in staat is anderen onheil te berokkenen [kol, heks]
238 een bovennatuurlijke, gewoonlijk 's nachts rondwarende, angstwekkende verschijning, bijv. de geest van een gestorvene [spook, fantoom]
239 de als een voortjagende stoet gedachte oude Germaanse goden, die, omdat er op aarde en in de hemel geen plaats meer voor hen is, tot de jongste dag over de velden moeten wandelen [wildejacht, Helsejacht, Helse wigel, berndekesjacht]
240 de voorrijder van deze stoet (zie vraag 239) [Henske met de hond, Dirk met de beer]
241 een vurige spookgestalte [gloeiïge, glende kerel, brandende schoof, glande bikkert]
242 een kwelgeest die 's nachts ronddwaalt en die men vooral in de bossen, weiden, langs de beken en aan bruggen ontmoet [klodde, kludde]
243 de geest die mensen de weg laat kwijtraken
244 de watergeest waarmee men kinderen bang maakt zodat ze niet te dicht bij water komen [Jan Haak, Piet met de lange arm, Lange Griet, bullebak, waterduvel, boeman, manneke Haak, hakeman, ekkerman]
245 het ingebeelde wezen waarmee men kinderen bang maakt wanneer ze 's avonds laat op straat zijn [bieteman, bietebauw, doereman, loekedoos, loededoe, koeker, loekeman, loekebeer, kottebiet, beer, slokkebeer, slokkeman, does, doezeman]

Bram Decroos

- 246 een denkbeeldig vogeltje waarmee men kinderen voor de gek hield [kananevee, kaag klavier]
- 247 een poppetje in een doosje dat er door middel van een veer uitspringt als men het doosje openmaakt [familjaarke]
- 248 een teken dat een op handen zijnde gebeurtenis of verschijning aankondigt; men kent aan dit teken een voorspellende kracht toe [voorbeuksel, voorloop, voorspook, voorteken]-